

FÓRUM

ÜLKEI ZOLTÁN

Janus Pannonius Tudományegyetem, Tanárképző Kar, Pécs

LÉLEKTANI KARIKATÚRÁK

AKI AZÓTA IS SZABADON ASSZOCIÁL:

Elengedhetetlen vázolnunk mindazokat az összefüggéseket, amelyeket az egyiptomiak thébai istenkirályának alakja a pszichoanalitikus elmélet számára felvillant.

Tudnivaló, hogy Freudot, aki maga is foglalkozott az istenkirály személyével, mindannyiszor heves érzelmi felindulásokkal kísért tic-rohamok vették elő, valahányszor az említésre került. Ezek legnevezetesebbikét a beavatottak a 47. titkos pszichoanalitikus muri során figyelhették meg, ami a rostocki pályaudvar restijében került megrendezésre szerény külsőségek közepette. Midőn Jung megkockáztatta a sejtést, hogy netán Freud elmélete a thébai főistenről némi kívánnivalót hagyhat maga után, Freudon nem csupán intenzív csuklás és a *musculus orbicularis oculi* heveny rángása lett úrrá (amit még a szavatossági idejéből némileg kivénhedt sörnek is tulajdoníthatnók), de feje éles csattanással a resti kőpadlójába ütdött, miközben incesztuózus elemekkel tarkított fantáziákat fogalmazott meg Jung édesanyjára vonatkozóan.

Mint ismeretes, az istenkirálynak létezett egy titkos neve, aminek előzőleg csak Ízisz juthatott birtokába. Nos, a korabeli papirusztekercsek hamisítványainak gondos tanulmányozásával Freud arra a meggyőződésre jutott, hogy a titkos név csakis Günter lehet. Rekonstrukciója szerint az istenség egy hatalmas lukban lakott, s miután Ré napistennel identifikálódott, onnan szórta sugarait, sőt, a környező országokban tett látogatásai során vitte magával a lukat is.

Lehetetlennek tartom, hogy Ammon-Rére, a lukban lakozó sólyom-fejű napistenre gondolva ne induljon be a fantáziánk! Éppen ezért:

E tanulmány 1. fejezete a solymászat történetét tekinti át a korai középkortól napjainkig.

A második fejezet egy szintéziskísérlet: az anya-figura napkorong általi szimbolikus megjelenítését igyekszik összekapcsolni a fotoszintézis biokémiájával kapcsolatban kialakított korábbi nézeteimmal (az olvasó tehát fotoszintézis-kísérletnek is tekintheti).

A 3. fejezetben fogalmam sincs, miről lesz szó, de addigra biztosan eszembe jut majd valami.

Végül a 4. fejezet az eddig keresztül-kasul szétfutó gondolati szálakat egységes filozófiatörténeti nyalábbá fogja össze, melynek mottója: a Lukától a Lukácsig.

E fejezetek megjelenéséig kérem szíves türelmüket, melyre azokat olvasva is szakadatlanul szükségük lesz.

AKI TANULT FILOZÓFIÁT IS, MÍG MÁSOK NEM:

Épp az motoszkált elmémben, hogy a Valaki és Másik társadalom-lélektani viszonya teljességgel egybevág a valami és más viszonyával (lásd Hegel Nagylogikáját, 92—97. o.). Hisz önmagában véve mindegyikük csak *Valaki*, s csak a rajta kívül álló *Másikhoz* való viszonyában bizonyul ahhoz képest éppúgy *Másiknak*, amiként az őhöz képest; *Valakinek* és *Másiknak* lenni tehát csak a rájuk vonatkozó reflektáló megkülönböztetés által, s a vonatkoztatási pont ezen belüli önkényes kijelölésével lehet.

Mondám, pont ez motoszkált elmémben (hisz pontosan így fogalmaztam az imént is), midőn a férfivizeldébe belépve meglepetéssel vettem észre, hogy az ajtón csak kívül van kilincs, belül egy gomb található csupán: ha tehát úgy döntök, hogy kivizelem magam, akkor bezárhatnak; ha viszont arról akarok gondoskodni, hogy ne zárhassanak be, úgy nem vizelelhetem ki magam. (Ez volt az első pillanat szellemi önfejlődésemben, hogy nem a kizárás miatt kellett tépelődnöm.) Rögvest felfigyeltem a helyzet paradoxikus jellegére, s a filozófia történetében elgyötört vonásaimon az intellektuális reménység fénye kezdett derengeni. Csupán azért nem jutott eszembe azonnal, hogy itt szabadság és szükség egymásra vonatkoztatásának olyan alaphelyzetéről van szó, melyben mind a szabadság,

mind a szükség egymást kölcsönösen feltételező, egyszersmind kizáró pólusok, mert a megvilágosodás hevében még a dialektikát is szem elől tévesztettem.

Azonnal rohantam haza jó öreg írógépemhez, hogy a lélektan merőben új és egyben végső alapokra helyezését merőben új s egyben végső alapokra helyezzem. A problémával való szakadatlan birkózásban azonban már a 70. oldalnál — erőt vett rajtam az enuresis.

Ajánlás:

Pantallómat azonban, holmi professzori szórakozottságtól indítatva, a tisztító helyett a Tudományos Minősítő Bizottsághoz adtam be. S lám, még egy bizonyíték, hogy milyen elidegenült, külsővé-idegenné vált, hamis látszatoktól átszőtt korban élünk: egy se merte azt mondani, hogy bűdös!

AKI A TÉNYEK EMBERE:

Amiképpen a horizontális irányú szemmozgások a féltekefunkciók közötti alterációknak felelnek meg, azonképpen joggal feltételezhető, hogy a vertikális irányú szemmozgásokért a kortikális-szubkortikális funkciók változásai felelősek. (Illusztrálhatja ezt az a közismert népi szólás, hogy az embernek fájdalmában felakad a szeme; lásd PAINMAN, 1991; SUFFERER, 1990; OPHTHALMER, 1991.)

Kísérletünk experimentális szubjektumai humán személyek voltak. Minthogy a jelenségek *belső* összefüggéseire voltunk kíváncsiak, az okulográfiás elektródokat nem a külső szemzugokban helyeztük el, amint az egyébként szokásos, hanem az öreglukon fölvezetve juttattuk el őket az orbiták belső felszínére. Mivel az experimentális szubjektumok hajzatának elektrosztatikus feltöltődése beleinterferálhatott volna az érdeklődésünk tárgyát képező okulográfiás regisztrátumokba, a személyek haját és minden egyéb testszőrzetét gondosan eltávolítottuk.

Mindezeket követően a kísérletvezető elmondta az instrukciót. Ennek során arra kérte őket, igyekezzenek mélyen átélni mindazt, ami velük történik, s egyidejűleg folyamatosan ismételtessék: „Alávaló mocskok vagyok, mindent megérdemlek.” Ez utóbbi a személyek arousal-jének állandó nívón tartását volt hivatott szolgálni.

Négy másodperccel az instrukciót követően a kísérletvezető egy 41-es méretű szöges hegymászóbakancsban hatalmas rúgást intézett az expe-

rimentális szubjektumok scrotuma irányában. A rúgás erejét rugós erőmérővel regisztráltuk, hogy utólag az okulográfiás adatokkal egybevethető legyen. A rúgás irányát a boncolóorvos utólag ellenőrizte, s akiknél ez a megadott értéktől több mint 0.2 szögmásodperccel eltért, azok adataitól az elemzés során eltekintettünk. (Talán mondanunk sem kell, hogy a kísérleti mintában kizárólag férfiak szerepeltek, mert azokért nem kár!)

Konklúziók

Kísérletünk adatainak részletes elemzése világosan megmutatja, hogy mindaz, amit oly gyötrelmesnek vélünk, az valójában nem fáj, csupán *úgy érezzük*. Hisz mi egyéb történne még *de facto*, mint agyi potenciálok vándorlása, neurotranszmitter-szubsztanciák képződése és elapadása, és más hasonló. S lássuk be, ez így sokkal megnyugtatóbb.

A kézirat elfogadva: 1991. november